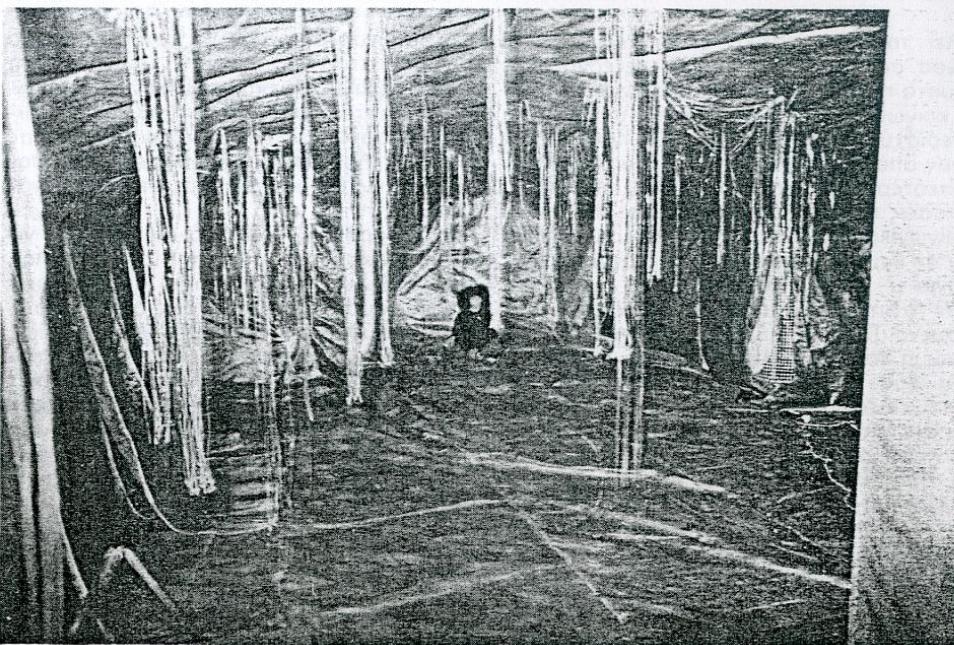

Κων. Ξενάκης: «Βέλη», 1978-82.

Λιήδα Παπακωνσταντίνου - Χιούζ, performance.

ΚΩΝ. ΞΕΝΑΚΗΣ

Γράφει
η Νίκη Λοιζίδη

Ο Κωνσταντίνος Ξενάκης μας πειθεί για μια ακόμη φορά για την ικανότητά-του να δημιουργεί ένα πλούσιο και ασφαλές εκφραστικό ιδίωμα μέσα από τη χρήση μόνιμα υιοθετημένων γλωσσικών σημείων (στένσιλ). Ο χειρισμός μοιάζει να είναι βασικά ο ίδιος, αλλά μια συστηματική περιπλάνηση στις ιδιουμάτιστες τηγκαλερί Ζουμπουλάκη μας άφησε την εντύπωση μιας νέας δημιουργικής σειράς με πολυσημειακό χαρακτήρα και περισσότερο ευφάνταστης. Οι «χαρτογραφίες» είναι χαριτωμένες προσωπικές παραφράσεις της χαρτογράφησης των ηπείρων, δοσμένες με εύστοχα σκωπική διάθεση και χιούμορ.

Ν.Λ.

Γράφει
η Κατερίνα Καφοπούλου

Δίχως να πρόκειται για μια δουλειά όπου εκφράζονται νέες ιδέες, η έκθεση του Κωνσταντίνου Ξενάκη στην αιθουσα «Ζουμπουλάκη» μαρτυρεί μια ωρίμανση των ιδεών που είχε παρουσιάσει σε παλαιότερη έκθεσή-του στην Αθήνα το 1977. Η δουλειά, για μια φορά ακόμα, επιβεβαίωσε τη δυνατότητα του Ξενάκη να καταλήγει σε πρόσωπικά και ευχάριστα αισθητικά αποτελέσματα, χρησιμοποιώντας κωδικοποιημένα σήματα και επιστημονικά δεδομένα. Συγκεκριμένα, η έκθεση αντανακλούσε τη συνεχίζομενη ενασχόληση του καλλιτέχνη με τη διαμόρφωση ενός χώρου, μέσω της παρέμβασης - θέμα που τον απασχολεί από τα τέλη της δεκαετίας του '60, οπότε δημιουργήσε τα πρώτα περιβαλλοντολογικά-του έργα.

Η έκθεση αποτελείτο από δύο σειρές έργων: τους «Γεωγραφικούς Χάρτες» (ακρυλικό) και τα «Βέλη» (γκυούς και σινική μελάνη σε χαρτί). Στους διακοσμητικούς και έντονα χρωματισμένους «Γεωγραφικούς Χάρτες» ο Ξενάκης τοποθετεί εκ νέου τις ηπείρους, με τρόπο, ώστε η θέση-τους να μη συμπίπτει με εκείνες που συναντά κανείς στους παγκόσμιους χάρτες. Είναι μια προσωπική ερμηνεία της ενγενούς σημειωνής σύγχυσης που επισημαίνει κάποιος στα παγκόσμια κοινωνί-

κοπολιτικά γεγονότα. Στα είκοσι έξη «Βέλη», που δημιούργησε σε μια περίοδο τεσσάρων χρόνων, ο Ξενάκης χειρίζεται το θέμα του βέλους ξανά και ξανά, έτσι ώστε τα βασικά του χαρακτηριστικά και η λειτουργία της κατεύθυνσής-του να περιβάλλονται ολοκληρωτικά από μια δυνατή αισθητική των συνθέσεών-του. Παράλληλα με την τοποθέτηση των βελών στους πίνακες γκουάς, που ήταν και η κύρια μέριμνά-του, ο Ξενάκης ασχολήθηκε επίσης και με την τοποθέτηση των έργων-του στην αιθουσα και ακόμα με τη σειρά όπου εμφανίζονται οι πίνακές-του σε σχήμα βιβλίου, όπως το Βλέπει κανείς στον κατάλογο.

Οι τρεις τρόποι παρουσίασης στην έκθεση ενός και μόνο θέματος, δηλαδή του βέλους ως κωδικοποιημένου σχήματος, είναι μια ενδιαφέρουσα ιδέα, αλλά δεν δίνει ένα πολύ ισχυρό ή πειστικό αποτέλεσμα. Το όλο θέμα είναι αισθητικά ολοκληρωμένο, όμως αισθάνομας πως δεν αντανακλά τις καλύτερες στιγμές του Ξενάκη.

Κ.Κ.

Γράφει
ο Εμμανουήλ Μαυρομάτης

Το έργο του Κωνσταντίνου Ξενάκη που έζεσε στη γκαλερί Ζουμπουλάκη είχε πάντοτε μιαν αναρχική τοποθέτηση σε σχέση προς τα μεγάλα θέματα και ρεύματα της σύγχρονης τέχνης. Αυτή η αναρχία-του και η περιθωριακή τάση που αναζήτησε να διατυπώσει με το ζωγραφικό-του έργο είναι το στίγμα του θεωρητικού-του προβληματισμού. Ο Κ.Ξενάκης έζεσε πολλά χρόνια στο Βερολίνο υπότροφος της Daad και συμμετείχε στις αρχές των χρόνων 1970 στις αναζητήσεις των καλλιτεχνών της Δυτικής Γερμανίας να χρησιμοποιήσουν τον κοινωνικό χώρο και τα υλικά-του σαν συστατικά στοιχεία ενός νέου θεωρητικού και πλαστικού λεξιλόγου. Πολλοί θα θυμούνται την εκδήλωσή-του στο Ινστιτούτο Goethe στην Αθήνα το 1971, όπου είχε εκθέσει κώνους που έβγαζαν καπνούς, για να μεταφέρουν τόσο μια νέα έννοια πλαστική, όσο και πολιτική. Επίσης ο Ξενάκης χρησιμοποίησε το φως, την κίνηση, στοιχεία της τροχαίας που συνδέονται με συγκοινωνιακά μέσα για να

αποκολλήσει το καλλιτεχνικό έργο από την παράδοση της ιστορίας-του και την παράδοση της ένταξής-του σε ένα συμβατικό καλλιτεχνικό χώρο. Πάρα πολλές εκθέσεις του Ξενάκη στη Γερμανία, τη Γαλλία, τις βόρειες χώρες, το Βέλγο, την Ιταλία κλπ., ολοκληρώνουν την εικόνα ενός έργου που οδηγήθηκε τα τελευταία χρόνια να χρησιμοποιεί διάφορα γραφιστικά στοιχεία (βέλη, καμπύλες, στιγμάτα κλπ.) σε πολύπλοκες και πυκνές συσχετίσεις μεταξύ-τους, ώστε να ξεπρονύψει την αυτονομία της εικόνας-τους.

Δημιουργεί ένα πλέγμα από πολύπλοκα σχέδια επιπλέοντα το ένα στο άλλο σε διαφορετικές πυκνότητες συνδυασμών και προκαλείται μια ζωγραφική εντύπωση καινούργια και κινητική. Αυτά τα ζωγραφικά έργα δίνουν την εντύπωση της ζωγραφικής με τη χρησιμοποίηση ρυθμών και στοιχείων που δεν ανήκουν στη ζωγραφική παράδοση. Μια σειρά από γεωγραφικούς χάρτες συμπληρώνουν αυτή την έκθεση, της οποίας κύριο χαρακτηριστικό είναι η συνέπεια στην εκμεταλλευση της ιδέας και η προσωπική έρευνα του καλλιτέχνη.

E.M.

ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Γράφει
η Έφη Στρουζά

Η καθαρά αισθητική έρευνα της performance σήμερα - που έχει πια ξεφύγει από τα κινητρά που της ορίζαν μιαν αυστηρά κοινωνική λειτουργία ή μια υπαρξιακή έκφραση - είναι ένα παράλληλο τεχνικό μέσο, μαζί με όλα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σήμερα, για την ενεργοποίηση των σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ του διανοητικού και του αντικειμενικού κόσμου και για τη συγκεκριμενοποίηση των σχέσεων τούτων σε εικόνες που μπορούν να δημιουργήσουν ένα ανανεωμένο λεξιλόγιο της πλαστικής και εικαστικής γλώσσας με καθαρά συμβολικό περιεχόμενο. Είναι απ' αυτή την άποψη που η Λ.Π.Η. χρησιμοποιεί την performance σήμερα.

Ηδη από την performance που έκανε εδώ κι ένα χρόνο, εκδηλώνεται η τάση να δράσει μέσα σ' ένα περιορισμένο χώρο, που απο-

τελεί τον πλασματικό χώρο της τέχνης. Μέσα σε αυτόν, δέχεται κι επεξεργάζεται θέματα που μπορεί και να προέρχονται από το κοινωνικό περιβάλλον. Αυτά, όμως, ούτε υπερισχύουν, ούτε εισχωρούν πριν περάσουν από ένα διύλισμα, που τους αποδίδει γενικότερες φιλοσοφικές ή υπαρξιακές προεκτάσεις και πριν μεταπλαστούν από απλά «κοινωνικά μηνύματα» σε σύμβολα ύπαρξης και σε θέματα αισθητικής επεξεργασίας.

Είναι μ' αυτόν τον τρόπο που αντιμετωπίσει το διττό θέμα της performance «Περιορισμένο Τοπίο», που επιμελήθηκε η Γιάννα Τσιώμη και το «Θολό Τοπίο» και τη δράση που έκανε η Λ.Π.Η.

Οι αντιθέσεις που χαρακτηρίζουν τους δυό χώρους, τον εξωτερικό και τον εσωτερικό, τον πραγματικό και τον πλασματικό, τονίζονται ήδη από την kitsch απεικόνιση των χειλών του αιδοίου που είναι και η είσοδος για το «θολό χώρο», μια, αντίθετα, έντονα αισθησιακή κοιλότητα, όπου ενεργοποιείται σιγά-σιγά η αφήγηση ενός παραμυθιού. Ο χώρος του μύθου, σαν θεμέλιος τόπος για την καλλιτεχνική δημιουργία, κατοικείται από εικόνες - σύμβολα πού, όμως η Λ.Π.Η. δεν αφήνει να διατηρήσουν τη σταθερότητα των συμβατικών-τους νοημάτων, αλλά, μόνιμα ανατρέπουν το ρόλο-τους, από σύμβολα παθητικά σε επιθετικά κι' αντίστροφα. Σε προέκταση, θάλεγε κανές ότι τούτη η τάση συγκλίνει, μ' ενδιαφέροντα τρόπο, με το γενικότερο πρόβλημα της τέχνης σήμερα, όπου οι ρόλοι φαίνονται να έχουν αντιστραφεί κι όπου ο καλλιτέχνης δεν επιχειρεί πια μια βίαιη επίθεση ανατροπής αξιών μέσα στον εκφραστικό χώρο, δεν ζητά να διακρορεύεται την τέχνη - γιατί αυτό επανειλημμένα έγινε στα χρόνια του αιώνα-μας - αλλά, αντίθετα, νιώθει να δέχεται επιθέσεις από το τεράστιο σώμα-της, κι από τα διάφορα μέλη-γλώσσες, που την αποτελούν και που προσπαθούν να τον δαμάσουν. Η πάλη αυτή δεν είναι απροκάλυπτα βίαιη. Είναι μια νέα σχέση έντασης, αλλά και προσπάθεια κατανόησης και γνωριμίας πάνω σε διαφορετικές βάσεις.

Ο λόγος, που χρησιμοποιήθηκε σε αυτή την performance, σαν ένα πολύ σημαντικό όργανο, συνέβαλε κι αυτός στην υπογράμμιση αυτής της άποψης. Η ατέρμονη σειρά των αρσενικών ονομάτων της Γένεσης είναι σπέρματα τεκνοποίησης, αναπαραγωγής, ενώ η σειρά των γυναικείων ονομάτων που αρθρωνόταν, καταλήγουν στο θάνατο, αλλά σ' ένα θάνατο που προκαλείται από αμφίλογη κίνητρα του πάθους και της αυτοθυσίας: «πεθαίνουν από αγάπη». Η «ζωή» που απονέμεται στον άντρα κι ο «έρωας-θάνατος» στη γυναικα απεικονίζουν δυο έννοιες, χωρίς την επιδιώξη να εκτιμούνται αξιοκρατικά, αλλά με την πρόθεση να διαφοροποιηθούν οι ιδιότητές-τους. Ο λόγος, άλλωστε, στην performance της Λ.Π.Η., λειτουργεί συνασθηματικά, χρωματικά για να τονίσει τις συμβολικές εικόνες που παρατίθενται, μετατρέποντας όμως, τις έννοιές-τους, με την υιοθέτηση-αυθαίρετων τονισμών.

Η μητρική κοιλότητα που δέχεται όλη αυτή τη δράση με πρόθεση τη δημιουργία - έστω κι άν σε αυτή τη φάση ακόμη, αυτή δεν έχει συγκεκριμένη μορφή, δεν αποτελεί πρόταση - κατοικείται από αρσενικά και θηλυκά στοιχεία, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ικανά, όμως, με τον τρόπο που η Λ.Π.Η. τα χρησιμοποιεί, ν' αποδοθούν εναλλακτικά.

Κι αν ορισμένες συμβολικές δράσεις αποκτούσαν πιο μονοσήμαντο νόημα - όπως η γυναικά που σπάει τον καθρέφτη που κρέμεται στον κορμό του άντρα, πράξη καταστροφής του καθρεφτίσματος που η γυναικεία μορφή πραγματοποιεί στην ανδρότητα

- η πρόθεση δεν είναι να καταστραφεί το ανδρικό στοιχείο, αλλά ν' αλλοιωθεί η σχέση μεταξύ του θηλυκού και του αρσενικού. Κι αυτό, όχι βασισμένο πάνω σε φεμινιστικές αρχές, αλλά πάνω στην ανάγκη μιας πιο ολοκληρωμένης δημιουργίας που μπορεί να γεννηθεί από μια νέα, υποθετική ενότητα.

Οι αντιδράσεις, γι' αυτό, που μπορεί να προκληθηκαν απ' αυτή την performance είναι ποικίλες και αντιφατικές κι αυτό οφείλεται σε δύο βασικούς λόγους: ο ένας είναι η φοβερά δύσκολη επιχείρηση, που ανέλαβε η Λ.Π.Η., να μετατρέψει έννοιες μέσα από την αλλοίωση της «σημαντικότητας» καθιερωμένων συμβόλων, χωρίς να πέσει σε φτηνές και πρόχειρες λύσεις. Κι αυτό τον κίνδυνο τον ξεπέρασε λόγω της βαθιάς ανάλυσης κι επεξεργασίας - που φαίνεται ότι έχει προηγηθεί - της δυνατής ποιητικής φλέβας, που έρρεε σε όλη τη δράση κι στην ατμόσφαιρα. Αν μερικά σύμβολα θέλησαν να υπερισχύσουν με την εδραιωμένη-τους φυσιογνωμία, αυτό δεν είναι γεγονός άσχετο από το πρόβλημα της κοινής ευαισθησίας, της επίσημης αντίληψης που εμείς έχουμε ορισμένων συμβόλων και καθόλου ανεξάρτητο από το ότι κατέχουμε κοινά κλειδιά μονόπλευρης ερμηνείας θεμάτων, που η ουσιάτους, όμως, δεν περιορίζεται από την ειδική κοινωνική ή πολιτιστική οροθέτηση που τους γίνεται. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, τη θεματογραφία του άντρα και της γυναικας τείνουμε σήμερα να την ερμηνεύουμε μονομερώς με το κλειδί του φεμινισμού. Οποτε η σκοπιά παρατήρησης συγκεκριμενοποιείται, είτε από την ανδρική είτε από τη γυναικεία, προκύπτει αμέσως αυτός ο πανικός του εγκλωβισμού-μας σ' ένα slogan, σ' ένα στενόχωρο κοινωνικό περιβάλλον, σ' ένα περιβάλλον φυλετικών διακρίσεων. Είναι τούτη μια πραγματικότητα που πρέπει ισως να μάς θέσει σε κατάσταση συναγερμού: αποκαλύπτει ότι είμαστε ήδη πολύ βαθιά διαμορφωμένοι από ένα μήνυμα που δίκαια αφορά συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες, αλλά που η ειδική σημασία-του δεν μπορεί να εξαπλωθεί στο μυθικό χώρο του πνεύματος.

Στη γλώσσα της τέχνης εισχωρούν, αναπό-

φευκτά, θέματα διττής υημασίας. Η κυρότητα που, σε αυτή την περίπτωση, μπορούν ν' αποκτήσουν έχαρτα από τον απρόβλεπτο τρόπο με τον οποίο η διττή σημασία-τους μπορεί να συγχωνευτεί και να μεταφραστεί σε εικόνες που εκφράζουν γενικότερα υπαρξιακά, φιλοσοφικά ή αισθητικά νοήματα. Κι αυτή ήταν η μέθοδος της Λ.Π.Η.. Μέθοδος ριψοκίνδυνη ακόμη σήμερα, βέβαια, πάνω σ' αυτό το θέμα, αλλά, ίσως, ερέθισμα για να μπορέσουμε ν' απελευθερωθούμε από το καλούπωμα της ορολογίας και να ξαναψάξουμε τις φανταστικές ερμηνείες σε διάφορες έννοιες και, άφοβα, κι στον όρο άνδρας και γυναίκα, στις ποιητικές σχέσεις, αντιθέσεις και συγκρούσεις που υπάρχουν μεταξύ των δύο αυτών εννοιών και στις προεκτάσεις που αυτές μπορούν να δώσουν σε υπαρξιακά θέματα ή σε δημιουργικούς, εκφραστικούς κι αισθητικούς προσανατολισμούς. Και από αυτή την άποψη ιδιαίτερο το θέμα, στην performance της Λ.Π.Η., δόθηκαν ήδη υποδείξεις. Ε.Σ.

Φ. ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΗΣ

Γράφει
η Σοφία Καζάζη

Για λόγους ανεξάρτητους από τη θέλησή-μας δεν μπορέσαμε να καταθέσουμε έγκαιρα αυτό που οφείλαμε στο ζωγράφο Φαίδωνα Πατρικαλάκη. Και λέω οφείλαμε με όλη τη σημασία του ηθικού χρέους μπροστά σ' ένα έργο, που η παιδιάστικη ματιά-του, σου μεταγγίζει άμεσα το μεθύσι της χαράς και του έρωτα, την αυτογνωσία της φύσης-μας και την αισιόδοξη κατάφαση για τη ζωή. Πρόκειται για την πρόσφατη ατομική έκθεση του καλλιτέχνη, από 60 ζωγραφικά έργα-του με λάδι, στη γκαλερί «Κοχλίας» στη Θεσσαλονίκη και την άλλη παράλληλη έκθεση γλυπτικής-του, στη γκαλερί «Κρεωνίδης» στην Αθήνα που έληξε στις 7 Απριλίου.

Αν όμως ο αναγνώστης θέλει ν' αποκτήσει μια ολοκληρωμένη εικόνα για τον Φαίδωνα Πατρικαλάκη και τη δημιουργική-του πολλαπλότητα, πρέπει να γνωρίζει ότι είναι και σκηνογράφος, ποιητής και συγγραφέας. Εχει εκδώσει τρία θαυμάσια βιβλία με

Φαίδων Πατρικαλάκης, στην αίθουσα «Κοχλίας».

